

Z domova . . .

Společenský výzkum, jeho světla a stíny

je nadpis článku V. Wynnyczuka v 35. čísle Kulturní tvorby 1965. Bouřlivý zájem veřejnosti — praví autor — i politických a odborných orgánů o sociologii a s ní související výsledky výzkumů z široké oblasti společenských věd dokazuje, jak naléhavě jsme pro lepší poznání a pochopení současnosti potřebovali poznatky tohoto druhu i původu. Nebezpečí je však v tom, že přemíra nejružnějších průzkumů, často nedostatečně odborně a metodicky fundovaných a nesprávně subjektivně vykládaných, může zprofanovat nejen společenský výzkum jako nástroj objektivního poznání, ale sociologii vůbec. Často jsme totiž svědky toho, že se na základě nevelkého a nesprávně připraveného výběru proklamují všeobecně platné závěry. Jindy se zase vynakládají značné společenské prostředky na pracné zjišťování faktů, o kterých daleko lépe informuje běžná statistika, anebo data ze sčítání lidu. Druhé nebezpečí spočívá v tom, že veřejnost očekává od společenského výzkumu a především od sociologie také účinný zásah proti celé řadě nedostatků a potíží zjišťovaných a kvalifikovaných šetřením. Očekávat od sociologa i konkrétní zásah a řešení znamená nepřipustné zjednodušení stav a poškodit celou věc odváděním pozornosti jinam; sociologická šetření pouze rozhodnou a upřesní všeobecně známá fakta, ale přinést radikální nápravu není v jejich kompetenci. V závěru ukazuje autor na práci ČSAV. Téměř přes noc byla u nás vybudována síť dvaceti základních sociologických pracovišť, jejichž úkolem bude jednak pokračovat ve vlastním výzkumu, jednak koordinovat a řídit výuku v oblastech, za jejichž studium tematicky odpovídají. Tím se vymýtí ze společenského výzkumu živelnost; bude třeba vytvořit také metodická poradní centra, která by odstraňovala mnohokolejnost individuálních šetření jednotlivců i institucí. Tak se zcela jistě společenský průzkum „stane důležitým činitelem nové soustavy ekonomického řízení. A právě proto musíme znát jeho klady a záporny, jeho možnosti i hranice a vynasnažit se postavit tyto práce na vědecké základy, podobně jak o to usilujeme i v řadě dalších odvětví našeho hospodářského a společenského života. Jen tak dosáhneme toho, aby velký zájem o sociologii přinesl v nejbližší době maximální užitek celému našemu národnímu hospodářství a společnosti vůbec.“

Vysokoškoláci ve světle sociologického průzkumu.

Vysoká škola strojní a textilní v Liberci provedla anonymní dotazníkovou anketu, v níž odpovědělo 578 (tj. 65 %) posluchačů druhých až pátých ročníků obou fakult této vysoké školy. Z podrobných výsledků, které uveřejnil Z. Raيمان v Nové myslí (9/1965), vyjímáme některé obecnější závěry: Pokud jde o poměr ke studiu a zvolenému oboru, vyvozuje autor hypotézu, že studijní odpad je tím větší, čím volnější je vztah studentů ke studovanému oboru. Politickou mentalitu studentů zjišťovalo několik otázek dotazníku: Informace — 73 % sleduje společenské dění poslechem rozhlasu a televize, 37 % čte pravidelně noviny, 49 % je čte nepravidelně, 2,5 % zná politickou situaci jen z doslechu, 4 % jen v době mimořádných událostí a jen 0,69 % se o ni vůbec nezajímá. Na otázku „Přejete si, aby se svět vyvíjel směrem k socialismu?“, 50 % studentů odpovědělo ano, 40 % spíše ano, 5 % spíše ne a jen 0,86 % rozhodně ne (asi 4 % neodpovědělo). „Vztah k socialismu (uzavírá autor) není pro naše studenty otázkou složitějšího životního rozhodování, v zásadě akceptují ideje, hodnoty a postoje socialistického hnutí.“ Jednotlivé glosy, připsané k této otázce, ukazují, že nejde o vztah naprosto bezkonfliktní (např. „Rozhodně ano, ale jdeme k němu nejkratší cestou?“) Poukaz na rozpor teorie a praxe, ideálů a skutečnosti (pokračuje studie), je nejtíštějším příznakem i další odpovědi na otázku „Považujete se za marxistu?“. 12 % rozhodně ano, 48 % spíše ano, 25 % spíše ne, 8 % rozhodně ne, 7 % neodpovědělo. Vedle předností našeho zřízení (úsilí o zachování míru, kolektivnost vedení, odstraňování tříd, sociální vymoženosti, právo na práci atd.) vidí posluchači i nedostatky (v pozůstatcích kultu osobnosti, v nadužívání moci některými funkcionáři, v kariérismu, v nízké odbornosti vedoucích pracovníků, v přesčůzovanosti atd.). Pokud jde o výuku marxismu-leninismu, přispěla k vývoji politických úvah takto: u 39 % posluchačů rozhodně ano, u 36 % spíše ano, u 15 % spíše ne; kdyby byla nepovinná, 50 % by na ni chodilo, 39 % ne a 11 % se vyhnulo přímé odpovědi. Až dostudují, chce se 8 % budoucích inženýrů věnovat odborné práci na závodech, jen 4 % hodlá mít funkce ve veřejném životě, odborné práci a osobním zálibám dává přednost 70 %, dalšímu sebevzdělání v oboru 43 %. To ukazuje, že mladým se ve většině veřejná činnost jeví jako nepopulární a formální, že v ní nespátřují projev politické angažovanosti odborníka a prostředek k odstra-

ňování nedostatků v našem životě.“ Pokud jde o práci ČSM na škole, 0,35 % ji považuje za velmi dobrou, 8 % za dobrou, 29,68 % za uspokojující, většina 62 % však za nedostačnou; 43 % tázaných vidí příčinu stagnace v náplni práce, 40 % v nedostatku času studentů, 12 % pak uvádí další okolnosti (formalismus členství, přepolitizování, ČSM prý nehájí zájmy studentů, funkcionáři se stává záchranou před studijními neúspěchy atd.). Na otázku „Co byste navrhoval k zlepšení práce ČSM na naší škole?“ 207 tázaných neodpovědělo, 159 navrholo změny v náplni práce, 57 studentů žádá odstranění formálnosti členství. — I tento průzkum tedy potvrdil některé skutečnosti souhlasné s tím, co známe o mládeži z jiných anket. Autor studie právem uzavírá: „Nejcennější je, že anketa přinesla řadu konkrétních poznatků a upřesnila naše představy o mentalitě studentů.“

Sociologický průzkum nákupů našich účastníků cestovního ruchu v zahraničí

provedl Výzkumný ústav obchodu počátkem letošního roku. O jeho výsledcích i metodě referuje J. Běrová v časopise „Plánované hospodářství“ (9/1965). Účelem průzkumu bylo získat přehled o druzích zboží, které naši turisté v jednotlivých zemích nakupovali, i o důvodech, které je k tomu vedly. Výzkum se dal formou anonymních dotazníků, které byly zaslány účastníkům cestovního ruchu v roce 1964. Jádrem dotazníku byla otázka, které zboží si náš turista v zahraničí koupil; úkolem šetření nebylo tyto nákupy kvalifikovat. Z celkového počtu 19 zemí, které v loňském roce čs. turisté navštívili, bylo vybráno 12 zemí. Bylo rozesláno celkem 4173 dotazníků po celém území republiky, z nichž se vrátilo 1087 vyplněných, tj. 26 %. (I tato stránka výzkumu — při anonymitě odpovědi — je zajímavým sociologickým faktorem!) Důvodem nákupů v zahraničí byla pochopitelně výhodná cenová relace ve vztahu k cenám na našem trhu (zejména požitvatin), a na druhém místě kvalita výrobků (např. u svetru). Průzkum je zajímavý např. v tom, že při nákupech v zahraničí u odborných pracovníků převažoval zájem o odbornou literaturu vydávanou v západních státech; ilustruje to nejen omezenou dostupnost západní odborné literatury v naší zemi (jak praví správně časopis), ale i hloubku vědeckého zájmu a praktický a nezlomný idealismus těchto pracovníků. — Průzkum dále zjistil, že „největší zájem ze strany našich turistů v zahraničí je o lihoviny — celkem si je převezlo 55,20 % dotázaných“ — a vysvětluje to jejich výhodnou cenou. Právě tu však lze in margine poznamenat, jak je při každém průzkumu důležité statisticky zjištěný fakt vidět v širších a obecnějších souvislostech. Při importu alkoholu je např. jeho nižší cena v zahraničí jistě jednou komponentou tohoto zjevu. Avšak i některé jiné výrobky a požitvatin jsou v zahraničí levnější než u nás, a přec nedosáhly tak značného procenta obliby. K vysvětlení tohoto faktu v jeho celku je třeba vzít v úvahu i značný stupeň alkoholis-

mu u nás, prokazatelný srovnávací statistikou ve světovém měřítku, a s tím korespondující psychologickou skutečnost, že lahvička alkoholu se stala nejobvyklejším „národním suvenýrem.“ Tyto širší souvislosti, myslíme, plněji vysvětlují oněch 55,2 % — zajisté méně radostných než zmíněný nákup vědecké literatury.

i ze světa

Zákon Parkinsonův čili marný boj proti byrokracii.

Polský týdeník „Polityka“ otiskl (19/1965) zajímavý rozhovor se známým sociologem prof. C. N. Parkinsonem, autorem vtipné knížky o beznadějném boji proti byrokratismu. „Zákon Parkinsonův“ vychází (v zjednodušené podstatě) z paradoxního tvrzení: Čím víc času máme na vyřízení nějaké věci, tím víc času nám zabere. — Vzrůst počtu úředníků nemá nic společného s množstvím práce, neboť rozvoj byrokracie pohánějí dvě síly: snaha úředníků zmnožit počet svých podřízených (nikoli konkurentů), a jejich schopnost rozmnožovat si navzájem práci. Prof. Parkinson pak své názory hájí argumenty neméně zajímavými: Jak už před osmi lety předvídal, skutečně roste světová byrokracie v tempu 5–6 % ročně. Automatizace administrativních prací dále prý zhorší dnešní situaci. Díky automatizaci mají lidé v centrálních lepších kontrolu nad pracovníky početných terénových oddělení svých kanceláří, ale za cenu rostoucího množství papíru, protože centrály stále žádají nová hlášení a nové informace. Čím víc automatizace v kancelářích, tím víc statistik, tím víc papíru. Nakonec je centrální úřad tak zasypaný papírem, až jeho vedení přestane tyto papíry vůbec číst, a už je pouze uskládá ve skříních.

Na otázku, zda je možno odstranit byrokracii, odpovídal prof. Parkinson stejně beznadějně. Z hlediska technického by to ovšem provést šlo, překážky jsou však rázu politického: ne všichni souhlasíme s bojem proti byrokracii, s pálením stolků a zvláště — křesel. Každá instituce či úřad — pokračoval —, který zaměstnává více než tisíc osob, nepotřebuje kontakt s vnějším světem. Vytváří sám sobě dost práce. Jeho úředníci mají dost co dělat s určováním platů pro sebe, s postupy, s dovolenými, s údržbou budov, s místem pro parkování aut, s vzájemnými návštěvami atd. Než stačí jeden druhého pozvat na večeři. Krouží tolik papíru v jejich úřadě, že vnější svět je pro ně nepotřebný. To je perpetuum mobile byrokracie. — Prof. Parkinson je také proti zřizování ministerstev technologie: Každá instituce, která se zabývá vědou nebo technikou, pokládá za svou povinnost vydávat měsíčník. V době svých studií v USA prof. Parkinson zjistil, že tam vychází 80 časopisů z oboru stomatologie. Dentista, který by čelil těchto 80 časopisů, by neměl čas ani na svou

práci, ani na cokoli jiného. A tak se zdá, že všechny tyto organizace jediné překážejí vědcům v jejich práci. Vynikající učenci ostatně nikdy nečetli knihy svých méně významných kolegů, a psávali si pouze navzájem krátké poznámky...

Problémy mládeže v Maďarsku.

Otázkám mládeže, a zejména otázkám časného zařazení mladých lidí do pracovního procesu, věnují v Maďarsku nyní zvýšenou pozornost sociologové i ekonomové. V otázce pracovních sil hraje totiž nemalou úlohu právě umísťování mladých ročníků, jejich zaměstnávání. Maďarský ministr práce J. Veres konstatoval (podle Hospodářských novin, 33/1965), že většina podniků sice rezervovala místa pro mladé lidi, kteří ukončili různé školy, zejména odborné, nicméně že se však stává, že mladí hned nedostanou zaměstnání, a hlavně ne tam, kde by sami chtěli. Nemožnou se vždy dohodnout orgány školní správy a národního hospodářství. Přitom vážnost problému vzrůstá. Předpokládá se, že v příštích pěti letech odejde ze základních škol ročně o 30–40 tisíc žáků více než v předcházející pětiletce. Vzroste také počet absolventů středních škol. Maďarsko vážně hledá cesty k řešení této situace.

Sexuální vztahy anglické mládeže

Kniha Michaela Schofielda o sexuálním chování anglické mládeže shrnuje výsledky široce založeného sociologického výzkumu (1900 mladých lidí od 15 do 19 let) a způsobila v Anglii příjemné překvapení. Anotace Literárních novin (1965, 36) uvádí z publikace tato data: Zkušenost s pohlavním životem mělo jen 20 % hochů a 15 % dívek; ve věkové skupině osmnáctiletých je podle odhadu autorů například ještě 83 % panen a 66 % paní. Výzkum dále ukázal, že první zkušenost bývá málokdy plánována předem a že známek podlehnutí přímému nátlaku nebo svedení je málo. Nátlak skupinového mínění je ovšem dosti silný. Hoši obvykle chtějí dokázat svou mužnost a dívky se pak bojí, že ztratí svého hochu, nebudou-li souhlasit s pohlavním stykem. „První zkušenost většinou nebývá příjemná. Dívky cítí hanbu a strach, a hoši zklamání.“ Osm z devíti pak riskuje početí, protože nepoužívají žádné ochrany. Ukázalo se také, že mnoho mladých lidí si bere za manžela nebo manželku toho, s nímž mají první pohlavní styk; někteří z přesvědčení, že předmanželský styk je správný jen mezi lidmi, kteří se chtějí brát, dívky proto, že s partnerem neočekávaně otěhotní. Průzkum zjistil i otřesné neznalosti o kontrole početí a nebezpečí pohlavních chorob. Jen 27 % dívek (hochů pochopitelně ještě výrazně méně) bylo informováno od svých matek; úloha otců je tu úplně zanedbatelná. „Předsudků a neporozumění v sexuální oblasti by bylo mnohem méně, kdyby první poučení pocházelo od rodičů, ale tento průzkum ukazuje, že se tak neděje příliš často.“ Jeden z nejpronikavějších a nej-

silnějších vlivů je rodina a množství času, jež mladý člověk ztráví se svými rodiči. Zpráva dochází k názoru, že před společností leží okamžitý a naléhavý úkol učinit pro mládež sexuální aktivitu méně zraňující.

V této souvislosti je možno upozornit i na data, která uvedl prof. J. Blažke ve své přednášce „Některé poznatky z kriminality mládeže“, prosloušené v brněnské pobožce Čs. sociologické společnosti. (Viz Zprávy č. 4, str. 26.) Vyplývá z nich, že co do četnosti deliktů jsou na prvním místě delikty majetkové (67,3 %), zatímco sexuální delikty tvoří 11,93 %. Shodně s anglickým výzkumem (i pohlavím, viz Soc. čas. č. 5) zjišťuje se také u nás, že na prvním místě příčin kriminality je narušená rodina, v níž mladí delikventi vyrůstali (32,2 %, 47,5 % děvčat), a vliv špatné společnosti.

Behaviour science v USA

Práce s veřejností, píše J. Hochman v „Rudém právu“ (1965, 10. 8), se v Americe stala vědním oborem, vedou o způsobech reagence člověka na události. „Američané“, pokračuje autor, „byli teoreticky rozděleni do několika set sociologických skupin a každá z nich byla zařazena do komplexu elektronových počítačů ve formě tisíce i více možných situací. Američané jsou zkoumáni nejen z hlediska toho, co chtějí, ale i z hlediska toho, jak se jim má předložit to, o čem mají pochynosti. „Behaviour science“ začíná hrát v životě americké společnosti fantastickou úlohu. Firmy hledají její radu v otázce, s jakou reklamou uvádět na trh nový výrobek. Politikové s ní konzultují obsah volebního projevu v neznámém prostředí. V románě „480“ od módního autora Eugena Buerdicka, který vychází ze skutečné situace, vybírá politická strana presidentského kandidáta podle toho, co radí elektronové počítače. Velký aparát odborníků tohoto oboru zaměstnává Pentagon v rámci psychologické, preventivně kontrarevoluční války. Nedávno vypukl skandál v Latinské Americe, kde experti Pentagonu sestavovali sociologické tabulky nejen bez vědomí státního departmentu USA, ale také bez vědomí vlád Brazílie a Chile. Účelem studia bylo zásobovat počítače Pentagonu zásobou odpovědí pro případ revoluce.“

Sociotechnika v Polsku

Čilý ruch v polské sociologii, řada pracovníků v tomto oboru, kteří dosáhli zvučného jména i mimo hranice své země, jejich podrobná znalost nejnovějšího vývoje sociologie na celém světě, dostatek zahraniční literatury, možnost rychlých edic původních i přeložených prací – to vše charakterizuje také iniciativnost, s níž se v poslední době naši polští přátelé obracejí k problematice mezilidských vztahů, humanizace práce, k otázkám řízení závodů, k nejnovějším metodám sociotechniky, k vedení a řízení osazenstva závodů.

Doc. dr. Aleander Matejko vydal už v roce 1962 knihu *Kultura pracy zbiorowej*, (o níž podrobně informuje S. Č. č. 4, str. 461 an.), loňského roku uveřejnil v časopisu „Ochrona Pracy“ (1964, 4) studii nadepsanou „Badanie morale pracowniczego w zakładach pracy“, redigoval speciální publikaci, která vyjde v nejbližší době a přinese obsáhlý výbor textů, které osvětlí jednotlivé aspekty sociotechniky v řízení pracovních kádřů. Nejnovější jeho studií tohoto druhu je článek otištěný v pravidelné rubrice *Člověk a práce* v časopisu Organizacja, Metody, Technika (7/1965) nazvaný *Wplyw dyrektora na atmosfere pracy*. Obdobnou problematikou se zabývá i další polští sociologové, např. Z. Pietrasinski v knize *Sprawne kierownictwo* (Wiedza Powszechna 1962) nebo J. Lutoslawski *Człowiek w przedsiębiorstwie przemysłowym* (Warszawa 1962, 2. vyd.). Z překladů třeba upozornit na letos vydanou knihu *Nowoczesna teoria organizacji*, soubor referátů amerických odborníků, který redigoval Mason Haire.

Ve své studii o vlivu ředitelů na atmosféru práce v závodech a podnicích doc. Matejko dovozuje, že osobnost ředitele, styl jeho práce i postupování má značný vliv na celé osazenstvo závodu, na sebevědomí pracujících i na vztahy mezi nimi. Nelze ovšem tuto roli přehánět. V socialistické ekonomice je přece všechno to, co se děje uvnitř závodu, do značné míry závislé od vnějších podmínek. Příkazy shora regulují mnoho otázek neodvislé od vůle ředitele. Jeho závod pracuje v úzké spolupráci s dalšími podniky a jejich fungování silně ovlivňuje chod prvního podniku. Sám ředitel je si nejednou vědom nedostatků, má dobrou vůli, a přece musí postupovat jen v hranicích své vymezené kompetence. Tyto výhrady však neznamenají, že by práce ředitelů byla zcela determinována vnějšími činiteli: takový vulgární determinismus může být i zástěrkou, za níž se vlastně skrývá souhlas s existujícími nedostatky a především chybějící iniciativnost. Z těchto předpokladů činí Matejko první závěr o požadovaném „ideálním typu“ ředitele socialistického podniku: Ředitel, který plní jen své elementární povinnosti a pečuje pouze o to, aby v očích svých nadřízených dobře vypadal, myslící pouze kategoriemi dnešního dne, obvykle se ukáže typem netvůřícího byrokrata, který je zbaven myšlenkového vzletu. Musíme proto vyžadovat, aby osoby na vedoucích místech byly něčím více než pouhými úředníky — a nadto úředníky či úředníky malého formátu.

V další části své úvahy doc. Matejko zkoumá, jak má ředitel působit na vytváření vhodné psychické atmosféry v podniku; konstatuje, že má především umět spojit všechny sobě podřízené pracovníky v harmonický pracovní kolektiv. Krystalizace kolektivu odvisí od toho, jak dalece se zajistí shoda mezi cíli, které závod sleduje, mezi úkoly nadindividuálními a mezi potřebami a touhami jednotlivých pracovníků. Nejsou to jen otázky finančního rázu — obvykle čím kvalifikovanější jsou pracovníci, tím silněji vystupují

do popředí jejich ambice. Lidé chtějí být uznáváni, touží, aby jejich pracovní výsledky byly oceňovány, aby se jejich ambicím vycházelo vstříc. Instituce či podnik, který s těmito fakty nepočítá, který opomíjí přirozený lidský sklon k samoaktualizaci, k vlastnímu prestiži, nevytvoří dobrou atmosféru mezi svými pracovníky. Rozvoj soudobé civilizace stupňuje totiž dvě protilehlé tendence směřující současně k standardizaci i k individualizaci. Už z toho důvodu není možné pohlížet na pracující jako na roboty bez vlastní vůle.

Pokud jde o vlastní sociotechniku při vytváření optimální atmosféry v závodu či instituci, autor zdůrazňuje, že citlivé a pronikavé poznání skutečných potřeb i snah spolupracovníků tvoří základ všech zásahů sociotechnických, jimiž rozumíme takové působení na lidi v jejich společenských rolích, které navazuje na výsledky soudobých věd o lidském chování. Často se chybuje v tom, že vedoucí pracovníci mechanicky přenášejí způsob myšlení a práce, práce vlastní jednomu specifickému pracovišti, na jiné obory. Poměrně slabé rozšíření základních psychologických znalostí mezi řediteli vede k povrchnímu pohledu na lidskou přirozenost. V důsledku toho vedoucí často neznají své podřízené a nestarají se o to, jakým psychologicko-společenským přeměnám podléhají během let. Nekontroluje se, zda a jak dalece používané prostředky působení na zaměstnance jsou skutečně účinné. Nikoho nepřesvědčující vizuální propaganda, jalové a nudné nástěnky, způsob života přímo kompromitující vedoucí, způsob v očí ostatních pracovníků, schůze, které nevzbudí žádnou živější odezvu, protože nemobilizují kolektivní vynalézavost a aktivitu osazenstva, metody kontroly, které opomíjejí faktická zřídla nesnází, to jsou nejčastější konsekvence nedostatku náležitého rozpoznání, čím skutečně pracující žijí, co na ně má vliv a co se u nich mívá se zamýšleným cílem. Dobrou pracovní atmosféru nelze také vytvořit okamžitými akcemi, ta musí být výsledkem promyšlených zásahů, systematických a dlouhodobých. Dnešní módní heslo humanizace práce bývá rozměňováno tím, že se spokojujeme s vymalováním stěn světlou barvou a vyvěšujeme tabulky s výzvami, aby lidé byli k sobě laskaví a upřímní. Skutečná humanizace spočívá v nás samých, znamená především pozorné počítat se skutečnými lidskými potřebami i s analýzou a kritikou našeho vlastního postupu vůči druhým lidem. Humanizace musí začít u jednotlivců, zvláště jde-li o vedoucího, protože — ať chce či nechce — je příkladem pro své okolí a má mu být vzorem pozitivním. Parodií humanizace práce je zastrašovat spolupracovníky, „držet je v hrsti“, být ponižený nahoru a hrubý dolů; jestliže sám vedoucí bere smysl své práce na lehkou váhu, pečuje hlavně o osobní zájmy, honí se za blýskavými efekty — jak může humanizovat práci druhých, věnuje-li celou svou energii vlastnímu prospěchu? Musí proto být především zřejmá jeho dobrá vůle, znalost spolupracovníků a zájem o ně. Vědecké bádání i experimenty

jednoznačně ukazují na přímo klíčový význam mobilizace aktivity všech spolupracovníků v otázkách, které mají pro ně životní význam. Stále častěji (na Západě i u nás) se objevující snahy o školení vedoucích, aby dovedli takticky ovládat podřízené, chce je vlastně naučit dovést aktivizovat všechny spolupracovníky, pověřit je značnou částí úkolů, které byly dosud výlučným privilegiem vedoucího, učinit z nich faktické spoluměsíčníky v celém kolektivu. Zde je pak zřejmý svazek mezi takto pojatým demokratickým vedením a koncepcí samosprávy pracovníků.

V závěru svých úvah doc. Matejko zdůrazňuje, že dnešní sociální psychologie disponuje cennými nástroji k vysondování vztahů panujících mezi osazenstvem, jakož i metodami sociotechnického působení, které umožní, aby těmto vztahům byla zabezpečena náležitá harmonie. Ředitel má být vůbec patronem iniciativy. Ještě více se to však týká moderní sociotechniky hospodaření kádru, která spočívá na psychologicko-sociologické analýze jednotlivých služebních míst, na provádění periodického hodnocení pracovníků, na vytvoření specifické procedury při začleňování lidí do práce, na školení vedoucích, aby si osvojili vhodné metody řízení lidí, na využití novodobých prostředků pro upravení vzájemných vztahů a spojů mezi jednotlivými kategoriemi a skupinami pracovníků. „V té míře“ — praví Matejko doslovně — „v jaké pracovníci mají vyšší kvalifikaci, větší ambice odborné i společensko-kulturní, odpovědně k tomu se musí zdokonalovat i kádrová politika. Její primitivismus se dostává do stále větších rozporů s novodobými požadavky, a tím se stává příčinou mnoha nedostatků. Rozhodně nejsou dosud náležitě využity rezervy, které obsahuje sociotechnika; pečlivý výběr nových kádrů zabraňuje ztrátám, které vznikly ze zaměstnávání neodpovědných lidí.“

Úvahy doc. Matejko jsou podnětné a v jednom bodu se dotýkají naší aktuální problematiky i našich obtíží, kádrové praxe apod. Také proto zde na ně obšírněji upozorňujeme spolu s tím, že oznámená kniha polského sociologa o sociotechnice by měla být s urychlením vydána v českém překladě.

Sociologicko-demografické prognózy z Bělehradu

Kolem půl druhého tisíce odborníků ze 60 zemí celého světa se účastnilo porad II. Světového kongresu o populaci, který se konal pod záštitou OSN a UNESCO v srpnu r. 1965 v Bělehradě. Kongres byl příležitostí k setkání odborníků z řady oborů: sociologů, lékařů, ekonomů, pedagogů, urbanistů aj.; jeho hlavním úkolem bylo studovat perspektivy dalšího vývoje světové populace i problémy s tím spojené.

Kongres především konstatoval, že hlavním demografickým znakem naší doby je takové zvyšování počtu obyvatelstva na Zemi, jakého dosud dějiny nebyly svědky. Demografické prognózy předpokládají, že již v r. 1980 počet obyvatelstva na Zemi přesáhne 4 miliardy, v r. 1990 5 miliard, a koncem našeho století se bude pohybovat kolem 6 miliard.

V diskusních skupinách se sociologové i jiní odborníci koncentrovali na stanovení modelu současného manželství a rodiny, dále na vztah rodin v různých zemích k počtu žadoucích dětí. Byly také diskutovány nové poznatky v metodologii i teorii měření a analyzování činitelů, které mají vliv na růst populace, na změny v její struktuře apod. Úroveň i rozsah průzkumů a demografických informací ve většině rozvojových zemí neodpovídá potřebám dnešní doby.

Václav Osvald